

ЗА ВЪЗМОЖНОСТИТЕ НА ИНТЕРАКТИВНИТЕ МЕТОДИ И ЕКИПНАТА ДЕЙНОСТ В УРОЦИТЕ ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК ПРИ РАБОТА В МУЛТИЕТНИЧЕСКА СРЕДА

Марина Петрова

*Професионална гимназия по електротехника
и електроника – Пловдив*

Резюме. Настоящата разработка представя урок по български език с приложени интерактивни методи и форми на работа чрез разбиране, анализиране, синтезиране, приложение, самооценяване в обучението по предмета, свързани още с развитието на критическото мислене и работа в екип в мултиетническа среда. Посочени са причините за необходимостта от структуриране и прилагане на подобни уроци в обучението по български език, възможностите, които предоставят те за развитието на езиковата и социокултурната компетентност на учениците в единадесети клас.

Keywords: critical thinking, active methods, teamwork, multi-ethnic media, advertising, socio-cultural and linguistic competence

Съвременният технологичен свят изисква нов тип училищно образование, съобразено с особеностите на интернет поколението, с високоскоростния информационен поток, с претенциите и спецификата на новите социални, икономически и политически отношения. Така образованието е поставено пред предизвикателствата на новото време, на които то трябва да отговори не само в плана на сегашното, но и в плана на предстоящото, тъй като негов субект е бъдещият творец на света – детето.

За всеки, съпричастен към проблемите в българската образователна система, не е тайна, че до голяма степен те са свързани най-вече с разминаването между Държавните образователни изисквания (ДОИ) и Учебното съдържание (УС) спрямо интересите не само на новото „е-поколение“, но и със спецификите на интеркултурната/мултиетническа среда, в която протича образователният процес в България. Във фундаментите на Европейската и Националната квалификационна рамка обаче централно място заема концепцията за учене през целия живот (вж. по-подробно Европейска квалификационна рамка, 2009; Калъонски, 2013; Колева, 2013;

Национална квалификационна рамка, 2012; Пенчева, 2012: 358 – 370), свързана с придобиване на знания, умения и компетентности, които да дадат възможност на всеки гражданин да се реализира в зависимост от собствените си способности възможно най-успешно в живота. Затова от изключителна важност е как съвременният учител ще влезе в ролята на медиатор, който трябва да намери подходящата стратегия (методи, похвати и форми на работа), чрез която да подготви аудиторията си и да постигне не само образователните цели, заложиени в програмата по конкретния предмет, но и да подготви учащите се за пълноценна реализация.

В частност, пред преподавателите по предмета български език и литература (БЕЛ) стои важната задача да формират у учениците компетентности както за литературния план на предмета, така и за онези базисни умения, необходими по всички останали учебни дисциплини и в бъдещата им успешност изобщо. Те са тясно свързани с предмета български език, който има за цел да изгради и усъвършенства четивната грамотност и уменията на учениците да използват потенциала на словното богатство на българския език, като придобият умения за успешна комуникация в различните социокултурни сфери на обществения живот. Неслучайно измерването именно на четивната грамотност, чиято концепция се основава на „разбирането, че за грамотност може да се говори тогава, когато четенето и писането се владеят като самостоятелни практики с мотивация за употреба и така се интегрират в социалното поведение на личността в различни сфери. [...] с уменията на личността да намира, осмисля, преобразува и предава информация [...] т.е. като: разбиране, използване, осмисляне на писмени текстове за постигане на цели и удовлетворяване на потребности; за задълбочаване на познанията и развиване на интелектуалния потенциал на личността за активно участие в обществото“ (Петрова, 2010: 10 – 23) е една от основните цели на престижното изследване на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие и в частност на Програмата за международно оценяване на учениците PISA (Петрова, 2010: 6 – 24).

Изследователите на проблемите в образованието са единодушни, че новото време изисква нова образователна среда (срв. Димчев, 2010: 76 – 87, Димчев, 2012: 114; Мандева, 2014: 146 – 150; Падешка, 2012: 46 – 47; Радев, 2007: 216 – 319, Стефанова, 2005: 115 – 118 и др.), в която двата субекта в процеса на обучение – учителят и ученикът, взаимодействат помежду си като равностойни партньори. В този смисъл от особена важност е да се отбележи как новата образователна парадигма влияе върху обучението по български език (ОБЕ).

Спецификата на обучението по български език се предполага от неговата глобална цел – **подобряването на езиковата подготовка на учениците**. Тук взаимодействието между преподавател и ученик е повлияно от социалните, психолингвистичните, управленските аспекти на ОБЕ, които взаимно се проникват и се осъществяват един чрез друг (Димчев, 2010: 75 – 76). Българският език (БЕ), като изучаван предмет, заема основополагащо място в учебните програми на средното образование. Обучението по български език е и обучение по кул-

тура, тъй като езикът е най-универсалното средство за общуване, придобиване на опит и социализация и именно чрез него се усвояват културните ценности на човечеството (Димчев, 2010: 25). То се свързва не само с изучаването на езика като система, но и с образователния процес в училище изобщо. Чрез него се развиват комуникативноречевите умения на учениците, обогатява се тяхната култура. Така обучението по български език има своя прагматична страна, чрез която се удовлетворяват съвременните изисквания на обществото за модерно езиково образование (вж. по-подробно Димчев, 2010: 40; срв. Европейска квалификационна рамка, 2008; Национална квалификационна рамка, 2012).

Заради особеностите на предмета български език – че той е едновременно обект на изучаване, от една страна, а от друга, е средството за обучаване и обучение, се посочват три основни функции на обучението по български език (**прагматична, когнитивна и културологична**), характеризиращи се в учебните задачи, които учениците трябва да умеят да решават (Димчев, 2010: 42 – 51). Конструирането, разработването, апробирането и успешното внедряване в практиката на уроци по български език, в които целите са не само да се постигнат моментните, а и дългосрочните резултати, е полезно, но е и предизвикателство пред учителя по БЕЛ, тъй като изисква планиране и изпълнение на дейности, които ще дадат начало и ще поддържат вътрешен континуитет със следващи етапи и цели на обучението. От друга страна, като проводник на култура, ценности и нагласи обучението по български език е тясно повлияно от съвременната модерна епоха, чиито основополагащи идеи са за демокрация, граждански, социални и човешки права.

Днес стремежът е към преодоляване на унаследените от миналото традиционни разделения (по пол, етнос, сексуална ориентация, религия и др.) с цел развитие на европейската интеграция, преодоляване на конфликтите и изграждане на обща европейска идентичност (Калъонски, 2013). С оглед на усложнената обстановка на Балканите, произтичаща от доскорошни конфликти на верска и етническа основа, а по-конкретно в България заради етническите/религиозните малцинства, чиито права и свободи, равноправие и недопускане на дискриминация трябва да се гарантират, пред преподавателя по български език стои нелеката задача да възпита у своите ученици толерантност, разбиране и уважение към другите култури, религии и език (Калъонски, 2013: 34, 77 – 78). Във връзка с националните образователни политики и приоритети за интеркултурно образование (Колева, 2013; срв. Рамкова програма за интегриране на ромите в българското общество 2012 – 2020 и др.) и заложените цели за бъдещи периоди работата в мултиетническа и мултикултурна среда **не** е вече само рядко срещано явление и далечна тенденция, а тъкмо напротив – очертава се като повсеместна реалност¹⁾.

След всичко казано дотук може да се заключи, че до голяма степен именно от преподавателя по български език зависи социализацията, приобщаването и изграждането на позитивни нагласи и стремеж към учене през целия живот у всички ученици без оглед на етнос, език, религия, културни различия и пр.

В статията си „Обучението по български език и идеята за интеркултурното образование“⁽²⁾ Мая Падешка констатира, че: „Интеркултурната компетентност (ИКК) е конструкт, който представя комплекса от знания, умения и ценностни отношения, необходими на личността за осъществяване на ефективни контакти с представители на други култури. [...] В интеркултурно обусловените комуникативни ситуации се трансферират културни наслагвания – преференциални или непреференциални спрямо контекста, изразявани съзнателно или несъзнателно, вербално или невербално. [...] Овлабяването на интеркултурни компетентности обикновено се свързва с обучението по чужд език и е насочено към осмисляне на културни концепти, характерни за съответната чужда култура“ (Падешка, 2010: 39 – 41). Опирайки се на представените теоретични постановки, авторката посочва възможностите на ОБЕ да формира начални умения за изграждане и поддържане на диалогични отношения с представители на други култури и езици, т.е. възможността БЕ да бъде медиатор между хора, изучаващи български език, без оглед на мотивацията им с цел: „1) Овлабяване на знания за езиковото и културното многообразие; 2) Развиване на умения за разпознаване, анализ (рефлексия) и преодоляване на индивидуални, групови, етнически, националноспецифични стереотипи, предразсъдъци, дискриминационни практики; работа с речеви клишета; 3) Разпознаване, анализ и конструиране на интеркултурно обусловени ситуации; планиране и реализиране на стратегии за речево поведение в интеркултурни ситуации“ (Падешка, 2010: 42).

Методите, похватите и формите на работа, използвани в интеркултурното обучение, до голяма степен могат да бъдат полезни и приложими в обучението по български език в мултиетническа среда. За усвояването на втори език и прагматичната насоченост на проблема Кирил Димчев (Димчев, 2014) отбелязва, че втори език и чужд език не са тъждествени понятия и че „БЕ като втори език се усвоява на рецептивно и на продуктивно равнище с цел да се постига разбирателство в процеса на речевото общуване. Това означава, че езикът на българските турци, цигани и др. не е чужд език за тях. Лингвистичната осведоменост, в съответствие с личностните, възрастовите, интелектуалните и др. качества на субекта на речта, е условие за формиране на стратегии за изпълнение на комуникативни задачи, т.е. изграждане на умения за създаване и възприемане на правилен и комуникативно уместен текст. Борави се с български езикови факти в съответствие с книжовните и стиловите норми“ (Димчев, 2014: 49).

Несъмнено, прилагането на уроци с включени интерактивни методи на учене и работа в екип по български език е една от най-подходящите възможности за постигането на заложените в обучението по БЕЛ цели, защото такива уроци не само формират знания и умения у учениците по предмета, но и спомагат за изграждане на нагласи, тъй като създават и поддържат в процеса на обучение среда, атмосфера и дисциплина, които благоприятстват и стимулират добър психологически климат, коректни взаимоотношения, конструктивно общуване и сътрудничество,

както между учител и ученици, така и между самите ученици. Подобни методи и форми на работа отговарят на различните образователни потребности на учениците, мотивират ги и ги стимулират за личностно развитие, окуражават ги да задават въпроси, да участват активно в учебния процес. Освен това включването на интерактивни игри в процеса на обучение създава траен интерес и преодолява инертността на учениците. Такава игрова техника внася не само разнообразие и радост в конкретната ситуация, но има и прагматичен характер, тъй като „носи опит; създава особено усещане за освободеност от вътрешни ограничения; извиква стремеж към познание, като насочва към търсене на обогатяваща информация; усъвършенства мисленето и речта; поражда положителни емоции (винаги е празник!); има освежително въздействие, защото често е приятно занимание за отмора; води до личностно самоутвърждаване. И което е особено важно: светът на игрите подготвя ученика за пълноценно съществуване в неигровия свят. [...] Интерактивната игра се разкрива в желаната съвременна образователна перспектива – ориентиран към личността образователен процес“ (Гарушева, 2012: 56). „Ученето чрез правене“ обогатява личния, житейския и познавателен опит, разширява културата и подпомага вътрешнопредметните и междупредметните връзки, а когато то е съчетано с екипна дейност, развива комуникативните умения, уменията за работа в екип и за нагласи за учене през целия живот, уменията за решаване на проблеми и такива, развиващи критическото и конструктивното мислене. „Ученето чрез правене в екип“ спомага и за формиране на отношение към другия – изгражда култура на толерантност, разбиране и позитивизъм (Христова, 2012).

Съобразно изискванията към съвременните педагогически технологии, чиято цел е социализацията на детето и поставянето му в интегрираща среда, недопускаща разделение по езики, етнокултурен признак, преодоляването на авторитарния, директивен и монологичен педагогически подход, основаващ се на принципа „субект – обект“, е наложително. Настоящата разработка ще предложи урок по български език за XI клас с включени интерактивни методи и екипна работа, в който учителят само управлява дейността на учениците, приемайки ролята на техен партньор и консултант.

Технология на урок по български език за XI клас с прилагане на интерактивни методи на учене и екипна дейност, предназначен за работа в мултиетническа среда

**Тема: Публицистичен стил. Реклама
(урок за упражнение, един учебен час)**

Днес говорът на подрастващите както в техния дом, така и навсякъде, където те комуникират помежду си, в интернет пространството, даже и в предпочитаните филми, песни и т.н., категорично се отличава от езиковите средства, употребявани в различните сфери на комуникация. Затова от изключителна

важност е учениците да могат да разпознават, анализират, интерпретират, ре-продуцират и продуцират текстове от различните социокултурни сфери. Нещо повече – на всички тях им предстои задължителен ДЗИ по предмета български език и литература, в който се включват задачи, свързани с тези умения (срв: Държавни зрелостни изпити 2008 – 2013 г., задачи 23 – 34).

Понятията „стил“ и „функционален стил“ и особеностите на петте стила на съвременния книжовен български език се въвеждат и изучават в VIII клас. Първият стил, с който учениците се запознават, е разговорният, следват го научният, официално-деловият, публицистичният и художественият. На жанровете, принадлежащи на отделните функционални стилове, се обръща повече внимание в X клас (научен и художествен стил) и XI клас (официално-делови и публицистичен стил), като на учениците се дава възможност да се запознаят с техните разновидности, езиковите средства и специфики, характерни за различните текстове. По отношение на публицистичния стил се представят жанровете с преобладаваща информативна функция (информативна бележка, репортаж, кореспонденция, анкета, изявление, интервю) и жанровете с преобладаваща интерпретативна функция (коментар, критика, уводна статия, персонална колонка, портрет, хумористична бележка), като за анализ се предлагат информативна бележка, коментар и интервю (Васева, 2001). На рекламата, като задължителна част от текстовете, принадлежащи на медийната сфера, не се обръща внимание, но нейното място в съвременния живот е безспорно, тъй като тя е навсякъде – в медиите, по билбордовете, брошурите, флаерите и т.н. Именно рекламата обаче е изключително благоприятна за реализирането на интерактивни уроци упражнения, съчетаващи екипна дейност, особено когато се работи в условия на мултиетническа среда. Единадесети клас е подходящото равнище, тъй като учителят познава своята аудитория с всички нейни особености (езикова подготовка, мотивация, хомогенност/хетерогенност, умения за работа в екип, метакогнитивни умения). Такива уроци дават възможност на учениците:

1. Да развият критическо мислене, като придобият знания за:

- функцията на текста;
- спецификата на жанра на рекламата;
- целта на общуването в и чрез рекламата;
- целта на езиковите средства, използвани в рекламите.

2. Да извличат, анализират и синтезират информация, като придобият умения да:

- търсят информация от различни източници (учебници, енциклопедии, статистики, електронни носители);
- извличат важна информация от текстове, принадлежащи на различни сфери (медийна, научна и художествена) с оглед на поставената задача;
- разпознават и анализират кохерентните и кохезивните средства за връзка в текста.

3. Да проявят креативност:

- по отношение на графичното оформяне на слогана и постера;
- по отношение на композирането на компонентите, съдържащи се в рекламата;
- по отношение на въздействащите и манипулативните езикови средства, употребени в рекламата.

4. Да развият социокултурната си компетентност

- като придобият знания за културата, природата, езика и др. на съответната държава;
- като развият отношение на толерантност към другостта.

5. Да развият умения за създаване на текст, принадлежащ на публицистичния стил, като:

- създават логически свързан текст, съобразно неговата функция;
- употребяват кохерентни и кохезивни средства за връзка при изграждане на текст, принадлежащ на медийната сфера;
- използват възможностите на синонимията;
- прилагат правописните, граматичните и пунктуационните норми на съвременния български книжовен език;
- оформят графично рекламен текст.

6. Да развият умения за работа в екип като:

- търпимост;
- толерантност;
- сътрудничество;
- уважение.

7. Да развият умения за самооценка за:

- лични постижения;
- групови постижения;
- лични пропуски;
- групови пропуски.

Междупредметни връзки: история, география, литература, музика, изобразително изкуство.

Предпочетени образователни технологии. В случая се прилага технологията *„Развитие на критическото мислене чрез разбиране, анализиране, синтезиране, приложение, оценяване“*. Тя се състои от пет фази:

- целеполагане;
- осмисляне на задачата;
- работа в екип;
- представяне на продукт;
- рефлексия/оценяване.

Дейности:

1. Целеполагане – на учениците се представя технологията на работа и очакваните резултати, като се подчертава състезателният характер на дей-

ността – класът се разделя на 5 групи от по 5-ма участници. Всяка група получава постери и маркери в 4 цвята. Изборът на постери за конкретната група е чрез теглене на жребий. Върху първи лист от постерите предварително са записани от учителя определени параметри, които трябва да се допълнят и завършат, след това се пристъпва към създаване на цялостен рекламен текст, чрез който да се впечатлят и привлекат чуждестранни за конкретната страна туристи. Важно условие е да не се допускат правописни, граматични, лексикални и пунктуационни грешки.

Предварителни параметри (лист 1. за отделните постери):

Ако Румъния (респективно: Турция, Гърция, Франция, Германия) беше:
животно, тя щеше да бъде...
птица, тя щеше да бъде...
цвете, тя щеше да бъде...
музика, тя щеше да бъде...
танц, тя щеше да бъде...
писател, тя щеше да бъде...
спорт, тя щеше да бъде...
храна, тя щеше да бъде...
сграда, тя щеше да бъде...

2. Осмисляне на задачата – да се обмисли и създаде рекламен постер със слоган, текст и изображения с цел привличане на туристи в конкретната страна (член на Европейския съюз или съседна балканска държава).

3. Работа в екип – сформирането на екипите е важен елемент – в тях трябва непременно да се включат ученици и от трите етноса, но определянето им трябва да е дискретно и предварително обмислено от учителя. Екипите трябва да имат достатъчно пространство помежду си, за да не си пречат взаимно, постерите и маркерите са поставени на подредените предварително от учителя работни маси, времето за изпълнение е 15 минути. Членовете на екипите могат да използват учебниците си по география и икономика, история, литература, високоскоростни електронни устройства (при наличието на безжичен интернет), енциклопедии, които учителят предварително е подготвил и поставил на работните маси за ползване при необходимост.

4. Представяне на продукт – продуктът се представя от говорителя на екипа в рамките на 3 минути – учителят предварително разяснява, че от особена важност при представянето са жестовете, мимиките, контролът над гласа и интонацията. След всяко представяне на екип зрителите аплодират. Екипът победител се избира чрез гласуване.

5. Рефлексия/оценяване на дейността – подходящ вариант за измерване на успешността на дейността е чрез попълване на анкетни карти от екипите (Ан. №1) и от преподавателя (Ан. №2). Анкетното проучване носи данни и за

двете страни по отношение на удовлетвореността от екипна и интерактивна работа и по отношение на самооценката и набелязването на позитивите и негативите при извършването на конкретната дейност.

Анкета №1

Критерии за самооценка на дейност по създаване на рекламен постер (работа в екип)	Точки				
Нашата задача ми беше интересна.	1	2	3	4	5
Информацията, която се търсеше, ме затрудни.	1	2	3	4	5
Рисуването на изображения не ме затрудни, беше ми интересно.	1	2	3	4	5
Научих много, докато работих по рекламата.	1	2	3	4	5
Членовете на екипа бяха толерантни към моите предложения.	1	2	3	4	5
Членовете на екипа работиха заедно.	1	2	3	4	5
Оценката ми за нашия постер е...	1	2	3	4	5
Оценката за собствената ми дейност по постера е...	1	2	3	4	5
Бих искал(а) винаги да съм член на този екип.	н е			д а	
Ако трябваше да избирам между лекция (1) и изработване на подобни постери с мое участие (2), бих избрал(а)...	1			2	

Анкета №2

Критерии за самооценка на дейност по урок за упражнение Публицистичен стил (работа в екип)	Точки				
Задачата затрудни учениците.	1	2	3	4	5
Всички членове на екипите работиха активно.	1	2	3	4	5
Взаимоотношенията в екипите бяха...	1	2	3	4	5
При презентирането на постерите отделните екипи се изслушваха с внимание.	1	2	3	4	5
За най-сполучлив постер беше избран най-подходящият.	1	2	3	4	5
В постерите се откриваха правописни грешки.	д а			н е	
В постерите се откриваха граматически грешки.	д а			н е	
В постерите се откриваха лексикални грешки.	д а			н е	
В постерите се откриваха пунктуационни грешки.	д а			н е	
Ако трябва в следващи периоди да избирам между лекция (1) и работа с интерактивни методи и форми (2), бих избрал(а) ...	1			2	

Анкетите за членовете на екипите са анонимни, необходимо е само да се посочат номерът на групата и датата. Скалата не представя оценка в цифрово изражение: 1 (едно) е ниско, 5 (пет) е високо.

БЕЛЕЖКИ

1. Едва ли на територията на Република България съществува училище, в което да няма представители на малцинствени етнически/религиозни групи. Нещо повече – в голяма част от защитените и средищните училища, както и в някои населени места, децата, чийто майчин език е българският, са по-малко (или няма) от другите, чийто майчин език най-често е романес или турски (бележка М. Петрова, срв. Кальонски 2013).
2. Настоящият урок е изграден до голяма степен върху едно от предложенията на М. Падешка за урок за VII клас, свързан с медийната сфера (вж. Падешка, 2010: 47 – 48)

ЛИТЕРАТУРА

- Васева, М., Михайлова, В. & Зашев, Е. (2001). *Български език за XI клас задължителна и профилирана подготовка*. София: Изд. „Д-р Иван Богоров“.
- Гарушева, П. (2012). Използването на интерактивни игри в обучението по български език. *Български език и литература*, №1.
- Димчев, К. (2010). *Основи на методиката на обучението по български език*. София: УИ „Св. Кл. Охридски“.
- Димчев, К. (2014). Социолингвистични и методически характеристики на конструкта *български език като втори език*. *Български език и литература*, №1.
- Европейска квалификационна рамка (2009). *Европейска квалификационна рамка за учене през целия живот*. Люксембург: Служба за официални публикации на европейските общности.
- Захариева, Р. (2012). Променящата се класна стая – реалии от съвременната класна стая и предложения за решения. – *Съвременни предизвикателства пред учителската професия*. София: ДИУУ.
- Кальонски, А. (2013). *Обучение на учители за формиране на знания, умения и компетентности за работа в интеркултурна среда. Наръчник за учители*. София.
- Колева, И. (2013). Национални приоритети и политики в интеркултурното образование (Рефлексивни аспекти). *Стратегии на образователната и научната политика*, №1.
- Мандева, М. (2014). Усъвършенстване на ключовата компетентност *общуване на роден език* чрез дейност по проект – I – IV клас. *Български език и литература*, №2.

- Национална квалификационна рамка (2012). *Национална квалификационна рамка*. – Наредба №96 на Министерски съвет.
- Падешка, М. (2010). Обучението по български език и идеята за интеркултурното образование. *Български език и литература*, №5.
- Пенчева, Е. (2012). Възрастови различия в потенциала за учене през целия живот. *Стратегии на образователната и научната политика*, №4.
- Петрова, С. (2010). *Училище за утрешния ден. Резултати от участието на България в Програмата за международно оценяване на учениците PISA 2009*. София: ЦКОКУО.
- Радев, П. (2007). *Педагогика* (под съставителството и научната редакция на Пламен Радев). Университетски учебник. Пловдив: ИК „Хермес“.
- Рашева-Мерджанова, Я. (2012). Обучението по български език и литература като пусков механизъм за трансформация на личен и родов културен опит. *Български език и литература*, №2.
- Христова, В. (2012). Изграждане на екип и умения за екипна работа. – *Съвременни предизвикателства пред учителската професия*, София: ДИУУ.

THE POSSIBILITIES OF THE INTERACTIVE METHODS AND TEAM WORK IN THE LESSONS OF THE BULGARIAN LANGUAGE WHILE WORKING IN A MULTIETHNIC ENVIRONMENT

Abstract. This paper presents a lesson in Bulgarian language with attached interactive methods and forms of work, through understanding, analyzing, synthesizing, application, self-assessment in the teaching of the subject which are related to the development of more critical thinking and teamwork in a multicultural environment. The causes about the need for structuring and implementing such lessons in teaching Bulgarian language have been identified along with the opportunities they provide for the development of literacy and socio-cultural competence of students in the eleventh grade.

✉ **Mrs. Marina Petrova**

Plovdiv Vocational school of Electrical
Engineering and Electronics
12, Galilei Str.
4000 Plovdiv, Bulgaria
E-mail: petrovamarina@abv.bg